

باسمه تعالی

موضوع: روایات حضرت عبدالعظیم حسنی (سلام الله علیه)

وبسایت طلبه یار

فروردین ۱۴۰۴

حضرت عبدالعظیم علیه السلام به عنوان یکی از محدثین مشهور، روایات متعددی را از معصومین (علیهم السلام) نقل نموده است.

در این مقال به ذکر برخی از احادیث مذکور می پردازیم:

حضرت عبدالعظیم علیه السلام با چند واسطه از قول اسباط گوید: در خدمت حضرت امام صادق علیه السلام بودم. مردی از وی درباره آیه شریفه (ان فی ذالک لآیات للمتوسمین ..و آنها لسیل مقیم) سوال می کرد ، راوی گفت: حضرت بدو فرمودند : مقصود از متوسمین ما هستیم و سبیل مقیم نیز راهی است که ما آن را بپا داشته ایم ، یعنی باید از طریق ما بروند تا به سر منزل مقصود برسند.

حضرت عبدالعظیم علیه السلام از امام رضا علیه السلام روایت کرده که آن جناب فرمود: سلام مرا به دوستانم برسان و به آنها بگو در دلهای خود از برای شیطان راهی باز نکنند و آنها را امر کن به راستگویی در گفتار و ادای امانت و این عمل آنها موجب نزدیکی به من می شود.

حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام از حضرت جواد علیه السلام ، ایشان از پدرش و او از جدش روایت کرده که فرمود : از حضرت صادق علیه السلام شنیدم می فرمود: سرپیچی از فرمان و دستورات پدر و مادر از گناهان بزرگ است زیرا خداوند (عاق) را ستمگر و بدبخت معرفی فرموده و او را به سخت ترین عذابها وعده داده است.

حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام فرمود: به حضرت جواد علیه السلام عرض کردم ، از پدرانت برای من حدیثی روایت فرما ، حضرت فرمود ، پدرم از جدش و او از پدرانش از حضرت امیر المومنین علیه السلام روایت کرده که فرمود: شما هرگز نمی توانید مردم را بوسیله ثروت و مالی که در دست دارید به خود متوجه سازید ، بلکه آنان را بوسیله اخلاق و روش صحیح به خود نزدیک کنید. گوید عرض نمودم بیشتر بیان نمائید ، فرمودند : بد توشه ای است برای روز قیامت دشمنی کردن با بندگان خدا....

حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السّلام فرمود ، از حضرت ابوالحسن هادی علیه السّلام شنیدم می فرمود : مقصود از (رحیم) از رحمت و آمرزش دور شدن ، و از درگاه خداوند رانده شدن میباشد (و او شیطان است) و هیچ مومنی او را به یاد نمی آورد مگر با لعن و نفرت.

حضرت عبدالعظیم الحسنی علیه السّلام از حضرت امام جواد علیه السّلام و او از پدرانش علیهم السّلام و آنها از حضرت امام سجّاد علیه السّلام روایت فرمودند که : روزی سلمان فارسی ، ابوذر غفاری را به خانه خود میهمان کرد و از میان انبان (کیسه) ، تگّه نان خشکی بیرون کشید و قدری آب بر آن پاشید. ابوذر گفت : چقدر خوب می شد که همراه نان ، قدری نمک هم بود !سلمان برخاست و رفت و ظرف آب خود را گرو گذاشت و مقداری نمک تهیه کرد و آن را در مقابل ابوذر گذارد ، ابوذر از آن نمک به آن نان می پاشید و میل می کرد و می گفت : خداوند را سپاسگزارم که ما را تا این اندازه قناعت روزی فرموده : سلمان گفت : « اگر قناعت در کار بود ، ظرف آب به گرو نمی رفت ».

حضرت عبدالعظیم علیه السّلام می فرماید:روزی به خدمت حضرت امام محمد تقی علیه السّلام رسیدم و این گفتار دلنشین را از امام شنیدم که فرمود :ملاقاته الاخوان نشره و تلقیح للعقل و ان کان نظرا قليلا دیدار دوستان آرامش و سلامت عقل را در پی دارد ، اگر چه دیداری کوتاه باشد.

روزی حضرت امام رضا علیه السّلام رو به حضرت عبدالعظیم علیه السّلام فرمود وچند توصیه راهگشای اخلاقی به او آموخت تا به شیعیان و یاران ابلاغ کند . متن فرمایش چنین بود : ای عبدالعظیم ، سلام مرا به دوستان برسان و به آنها بگو:

*شیطان را به دلهای خویش راه ندهند.

*در گفتار خویش ، راستگو باشند و امانت را ادا کنند.

*از جدال و نزاع بیهوده ای که سودی برایشان ندارد دوری کنند و خاموشی را پیشه خود سازند.

*به همدیگر روی آورند و به دیداروملاقات هم بروند « فان ذلک قربه الیّ» زیرا اینکار موجب نزدیکی به من است.

*آنان خود را به دشمنی و بدگویی با یکدیگر مشغول نسازند ، زیرا با خود عهد کرده ام که اگر کسی چنین کاری انجام دهد و دوستی از دوستانم را ناراحت کند یا به خشم آورد ، خداوند را بخوانم تا او را درد دنیا با شدیدترین عذابها مجازات کند و در آن سرا نیز از زیانکاران خواهد بود.

* به ایشان بگو: همانا پروردگار نیکوکارانشان را آمرزیده و از خطای گنهکارانشان در گذشته است، مگر کسانی که به خدا شرک ورزیده یا دوستی از دوستانم را آزرده، یا کینه آنها را با دل بگیرد. بدرستی که خداوند او را نخواهد بخشید تا آنکه از کردار ناشایست خویش دست بکشد، هر گاه از این اعمال نادرست دوری گزیند، آمرزش خدا را شامل خود گردانیده است و گرنه، روح ایمان از قلبش بیرون رفته و از ولایت ماخارج گشته است و بهره ای از ولایت ما نخواهد برد « و اعوذبک من ذلک »

روزی حضرت عبدالعظیم علیه السلام از حضرت امام هادی علیه السلام شنید که فرمود: همانا پروردگار، ابراهیم را دوست خود گرفت، زیرا که او بر حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیتش علیهم السلام بسیار صلوات می فرستاد.

حضرت عبدالعظیم علیه السلام می فرماید: روزی در محضر مبارک امام جواد علیه السلام بودم. عرض کردم: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم حدیثی از پدران بزرگوارت علیهم السلام برای من روایت فرمائید. حضرت امام جواد علیه السلام فرمود: پدرم علیه السلام از جدّم علیه السلام و او از پدرانش علیهم السلام و آنان از حضرت امیرمؤمنان علیه السلام روایت کرده اند که فرمود:

* هر کس خود را بی نیاز بداند (در امور مهم بدون مشورت عمل کند) خود را در خطر افکنده است.

* هر کس در دام خودبینی افتاد، نابود خواهد شد.

* هر کس یقین کند آنچه را می دهد عوض دارد هرگز در بخشش و احسان کوتاهی نخواهد کرد.

حضرت عبدالعظیم علیه السلام روایت فرماید که حضرت امام جواد علیه السلام فرمود: که وجود مقدس حضرت امیرالمؤمنین علی ابن ابیطالب علیه السلام فرمود: ارزش هر کس به اندازه اعمال نیکوی اوست.

حضرت امام محمد باقر علیه السلام به محمد بن مسلم فرمود: مردم تو را گول زنند، زیرا که مسئولیت کارهای تو، به خودت متوجه است و به آنها ارتباط ندارد، ایام عمرت را به کارهای بیهوده نگذران، روزهای زندگی را به چون و چرا به هدرده، زیرا همراه تو کسانی هستند که کارهای روزانه تو را محاسبه و یادداشت می کنند. اگر عمل نیکی را انجام دادی، گرچه کوچک باشد، حقیر مشمار، برای اینکه آن را خواهی دید در جایی که تو را خشنود سازد، و اگر کار بدی انجام دادی، آن را نیز کوچک مشمار زیرا که به تو خواهد رسید در هنگامی که تورا بدحال سازد، و نیکی کن، بدرستی که من چیزی را ندیدم که انسان را از زودتر به مقصد رساند از عمل خوب تازه ای که در مقابل گناه کهنه ای انجام دهد.

حضرت عبدالعظیم علیه السلام روایت فرماید که روزی به وجود مقدّس حضرت امام جواد علیه السلام عرض کردم: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلّم حدیثی از پدران بزرگوارت علیهم السلام برای من روایت فرمائید. حضرت امام جواد علیه السلام از قول پدر و جد و از وجود مقدّس حضرت امیر المومنین علیهم السلام روایت فرمود که:

المرء مخبوءٌ تحت لسانه.

دانش و شخصیت هر کس در زیر زبانش مخفی است.

ما هلك امرء عرف قدره.

هر کس قدر خود را بشناسد، هلاک نمی شود.

التدبير قبل العمل يومنك من الندم

تدبیر و اندیشیدن پیش از انجام هر کار، تو را از پشیمانی نگه می دارد.

پرسش حضرت عبدالعظیم الحسنی (ع) از امام رضا (ع) درباره مقام حضرت ابوطالب (ع):

حضرت عبدالعظیم الحسنی علیه السلام در نامه‌ای از محضر امام رضا علیه السلام در مورد ایمان ابوطالب سؤال نمود. امام رضا علیه السلام در جواب فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم. اگر در ایمان ابوطالب شک کنی، سرنوشت تو آتش جهنّم است.

نورانیّت وضو:

حضرت عبدالعظیم (ع): امام هادی (ع) فرمودند:

« هنگامی که خداوند با موسی بن عمران (ع) سخن می گفت، موسی گفت: خدایا! پاداش کسی که از خوف تو وضو را کامل کند، چیست؟ خداوند فرمود: او را در روز قیامت در حالی برمی انگیزانم که نوری در میان دو چشمش می درخشد.»

برپایه این حدیث، یکی از آثار وضو، نورانیّت چهره در قیامت است. در این باره چند نکته قابل توجه است:

(۱) نقش عبادت در نورانیّت جان، اختصاص به وضو ندارد؛ بلکه انواع کارهای نیکو، اگر با قصد قربت و انگیزه الهی انجام شوند، موجب نورانیّت جان و افزایش بصیرت دورنی اند. در حدیثی از امام علی (ع) آمده:

هر کار حقیقی، حقیقتی دارد و با هر کار درستی، نوری همراه است. ۱

بنابراین، نورانیت حاصل از وضو باید خصوصیتی داشته باشد که موجب امتیاز آن از سایر نیت هاست.

۲) بر پایه حدیث یاد شده، ویژگی نورانیتی که از وضو پدید می آید، این است که در تاریکی قیامت، به صورت درخشش خاصی در چهره اهل ایمان، نمودار می گردد.

۳) براساس شماری از احادیث، نقش وضو در نورانیت امت اسلامی، بیش از سایر امت هاست. چنان که از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم گزارش شده که فرمود: خداوند در روز قیامت امت مرا از میان امت ها، انسان هایی نشان دار و پیشانی سفید از آثار وضو، برمی انگیزد. ۲

جمع بندی این حدیث واحادیث مشابه آن، ۳ با حدیثی که در متن آمد، این است که یکی از امتیازات امت اسلامی بر سایر امت ها، این است که سایر امت ها در اثر وضو، تنها با چهره نورانی محشور می شوند؛ ولی مسلمانان، سر تا پا نورانی هستند.

۴) برکات وضو تنها در نورانیت قیامت خلاصه نمی شود؛ بلکه طهارت ناشی از آن، در زندگی دنیوی انسان نیز مؤثر است. در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده که فرمود: به طهارت بیغزا که خداوند، عمرت را زیادت می کند. اگر می توانی در شب و روز با طهارت باشی، چنین کن؛ چرا که اگر با طهارت بمیری، شهید مرده ای. ۴

بر این اساس، یکی از دستورات عملی مهم برای سیر و سلوک و تهذیب نفس، این است که سالک همیشه با وضو باشد.

برگرفته از: حکمت نامه حضرت عبدالعظیم (ع)، ص ۱۱۷-۱۱۹

۱) الکافی، ج ۲، ص ۵۴، ح ۴

۲) دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۱۰۰

۳) میزان الحکمه، واژه «وضو»، آثار وضو

۴) الأمالی، مفید، ص ۶۰

برکات روزه ماه رمضان

حضرت عبدالعظیم (ع): امام هادی (ع) فرمودند:

« هنگامی که خداوند با موسی بن عمران (ع) سخن می گفت ، موسی گفت : پروردگارا ! پاداش کسی که برای رضای تو ، روزه ماه رمضان را بگیرد ، چیست؟ فرمود: ای موسی!

او را در روز قیامت ، در جایی قرار خواهیم داد که از هول و وحشت آن روز نترسد.»

از منظر احادیث اهل بیت علیهم السلام ماه رمضان ، ماه ضیافت و مهمانی خداوند منان ، و خدا خود ، میزبان روزه داران است.

در این مهمانی ، برکات فراوانی نصیب روزه داران می گردد ، مانند : ملکه تقوا و توان پرهیز از گناهان و مقاومت در سختی ها ، دوری از شیطان و آتش دوزخ ، صحت و سلامت بدن ، نور معرفت و حکمت ، و نزدیکی به خدا .

۱

یکی از برکات مهم روزه داری در ماه رمضان که در حدیث یاد شده به آن اشاره گردیده ، امنیت و آرامش در روز قیامت است . در این باره دو روایت نقل شده است:

یکی از امام هادی (ع) از طریق حضرت عبدالعظیم (ع) – که ملاحظه شد- و دیگری از امام باقر(ع) که طبق آن ، خداوند متعال در پاسخ موسی (ع) می فرماید:

ای موسی ! بهشت من ، برای اوست و برای اوست ایمنی از هر هراسی

در روز قیامت و آزادی از آتش دوزخ . ۲

(۱) در هر دو حدیث ، تأکید شده که این پاداش برای کسی است که در روزه داری ، قصد قربت داشته باشد و برای رضای خدا روزه بگیرد.

(۲) آرامشی که در قیامت برای روزه دار پدید می آید ، در واقع ، حاصل تقوایی است که در دنیا در نتیجه این عمل عبادی برای روزه دار حاصل شده است ۳ و این پیشگویی در قرآن کریم نیز مورد تأیید قرار گرفته ، آن جا که فرمود:

«مردم با تقوا [در قیامت] در جایگاهی امن قرار دارند.» ۴

(۳) این حدیث نشان می دهد که در دین موسی (ع) نیز روزه ماه رمضان ، واجب بوده است.

برگرفته از حکمت نامه حضرت عبدالعظیم (ع) ص ۱۲۹- ۱۳۰

(۱) برای توضیح برکات یاد شده ، ر.ک: ماه خدا.

(۲) فضائل الأشهر الثلاثة : ص ۸۹ ، ح ۶۸ ، بحارالانوار ، ج ۹۶ ، ص ۳۶۴ ، ح ۳۴

۳) سوره بقره ، آیه ۱۸۳

۴) سوره دخان ، آیه ۵۱

برکات نماز

حضرت عبدالعظیم (ع) : امام هادی (ع) فرمودند:

« آن گاه که خداوند با موسی سخن گفت، گفت : خدایا! پاداش کسی که نمازها را در وقتش به جا آورد ، چیست؟ خداوند فرمود: خواستش را اجابت و بهشتم را بر او مباح می کنم.»

نماز ، برکات فراوانی برای زندگی مادی و معنوی ۱ و دنیوی و اخروی انسان دارد که در این حدیث ، به دو اثر از آثار آن اشاره شده است:

(۱) اجابت دعا:

یکی از موارد استجاب دعا ، پس از گزاردن نماز است . این اثر در احادیث یاد شده و احادیث دیگری مورد تأکید قرار گرفته است ، مانند آنچه از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده که فرمود:

کسی که نماز واجبی را انجام دهد ، در نزد خدا یک دعای مستجاب دارد . ۲

البته این در صورتی است که مانعی برای اجابت دعا وجود نداشته باشد . ۳

(۲) جواز ورود به بهشت:

دوّمین اثر نماز ، این است که نمازگزار در جهان پس از مرگ، می تواند از نعمت های بهشت جاوید ، بهره مند گردد. در احادیث فراوانی به این اثر اشاره شده است ، مانند آنچه از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده که فرمود:

نماز کلید بهشت است . ۴

این تعبیر ، مانند تعبیر «اباحه بهشت برای نمازگزار» ، حاکی از نقش تکوینی نماز برای بهره گیری از نعمت های بهشتی است ، بدین معنا که افراد بی ایمان و بی نماز، در نظام تکوینی عالم آخرت نمی توانند از نعمت های الهی استفاده کنند ، چنان که اهل بهشت در پاسخ اهل دوزخ که از آنها درخواست می کنند از نعمت هایی که برخوردارند به آنها نیز بدهند، می گویند:

«خداوند، آن دو را بر کافران حرام کرده.» ۵

این حرمت، حرمت تشریحی نیست؛ بلکه حرمت تکوینی است.

برگرفته از: حکمت نامه حضرت عبدالعظیم (ع)، ص ۱۲۴ - ۱۲۵

(۱) برای آشنایی با همه آثار و برکات نماز، ر.ک: فرهنگ نامه نماز از همین مؤلف

(۲) الأمالی، مفید، ص ۱۱۸

(۳) برای آگاهی از موانع اجابت دعا، ر.ک: نهج الدعاء، از همین مؤلف

(۴) سنن الترمذی، ج ۱، ص ۱۰، ح ۴

(۵) سوره اعراف، آیه ۵۰

تلاوت کلام خدا

حضرت عبدالعظیم (ع): امام هادی (ع) فرمودند:

« هنگامی که خداوند با موسی بن عمران (ع) سخن می گفت، موسی گفت:

«خدا یا! پاداش کسی که کتاب حکمت تو را در نهان و آشکارا بخواند، چیست؟

فرمود: ای موسی! او از صراط، مانند برق خواهد گذشت.»

این حدیث درباره تشویق و تأکید بر تلاوت (خواندن) و مطالعه کتاب خداست. در این باره نکات ذیل، قابل توجه است:

(۵) یکی از نام های تورات، «حکمت» بوده است، همان طور که قرآن کریم نیز «حکمت» نامیده شده است. ۱

(۶) تعبیر «حکمت» به جای تورات، اشاره به این است که کتاب های آسمانی سراسر، علم و حکمت اند و از این رو خواندن و مطالعه و بهره گیری از رهنمودهای حکیمانه آنها برای همه، ضروری است.

(۷) تأکید بر خواندن حکمت الهی در آشکار و نهان، اشاره به این معانی است:

یک. قاریان با اخلاص کتاب خدا، کسانی هستند که به قرائت آشکار آن، اکتفا نمی کنند؛ بلکه در نهان نیز با آن سر و کار دارند. اکتفا به قرائت آشکار و امتناع از قرائت نهان، نشانه ریاکاری و خودنمایی قاری است.

دو. قرائت آشکار کتاب خدا به دلیل فرهنگ سازی عمومی و بهره گیری همگانی ، و قرائت نهان، به جهت بهره گیری فردی از آموزه های آن ، ضروری است.

سه. قرائت آشکار، مقدمه قرائت نهان و بهره گیری عملی از کتاب خداست و کسی حقیقتاً کتاب خدا را تلاوت می کند که به آن عمل نماید، چنان که در قرآن آمده: «کسانی که به آنها کتاب [آسمانی] دادیم، آن را چنان که حق تلاوت آن است ، تلاوت می کنند.» ۲

در حدیثی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در تفسیر «حق تلاوت» آمده که : مقصود ، آن است که از آن (کتاب خدا) ، چنان که شایسته است ، پیروی می کنند. ۳

برگرفته از : حکمت نامه حضرت عبدالعظیم (ع) ، ص ۱۳۱ - ۱۳۲

(۱) برای آشنایی با نام های قرآن ، ر.ک: شناخت نامه قرآن از همین مؤلف

(۲) سوره بقره ، آیه ۱۲۱

(۳) ر.ک: میزان الحکمه ، ج ۹ ، ص ۳۴۸ « حق تلاوت»

مباهات خدا به نماز گزار

حضرت عبدالعظیم (ع) : امام هادی (ع) فرمودند:

« در مکالمه خداوند با موسی بن عمران ، موسی (ع) گفت:

خدایا! پاداش کسی که گواهی دهد من فرستاده و پیامبر تو هستم و تو با من سخن گفته ای ، چیست؟ فرمود: ای موسی! فرشتگان من، پیش او می روند و او را به بهشتم بشارت می دهند.

موسی گفت: خدایا! پاداش کسی که در پیشگاه تو بایستد و نماز بخواند، چیست ؟

فرمود : به رکوع و سجود و قیام و قعود او به فرشتگانم مباهات خواهیم کرد ، و کسی را که من به او به فرشتگانم مباهات نمایم، عذاب نخواهم کرد. »

افزون بر حدیثی که ملاحظه شد، در احادیث اهل بیت علیهم السلام، بارها بر این نکته تأکید شده که عبادت برخی از بندگان، موجب مباحث خداوند متعال نزد فرشتگان است، مانند: عبادت جوان، که بر پایه حدیثی، خداوند متعال، خطاب به فرشتگان نسبت به عبادت جوان، این چنین مباحث می نماید:

بنده ام را بنگرید که برای من، خواسته های نفس خود را کنار نهاده است. ۱

همچنین کسانی که برای خدا آزار دیگران را تحمل می کنند، ۲ یا نافله شب را در روز قضا می نمایند، ۳ یا در بیابانی بی آب و علف، به تنهایی به نماز می ایستند، یا در شب زنده داری، در سجده به خواب می روند، یا در جبهه نبرد با دشمن در حالی که یارانشان فرار کرده اند، مقاومت می کنند و به شهادت می رسند، ۴ موجب مباحث خدا نزد فرشتگان می شوند.

نظیر این احادیث، فراوان است: برای توضیح این گونه احادیث، دو مسئله باید روشن شود:

(۱) مباحث به معنای بالیدن، نازیدن و اظهار فخر نمودن است و مباحث خدا نزد فرشتگان، بدین معناست که او کارهای نیک انسان های شایسته را به رخ فرشتگان می کشد و می فرماید: این ها، همان کسانی هستند که شما آفرینش آنها را مورد پرسش قرار دادید و گفتید: آیا در زمین، کسی را قرار می دهی که در آن فساد کند و خون ها را بریزد؟ و من در پاسخ شما گفتم: من چیزی را می دانم که شما نمی دانید. ۵

آنچه فرشتگان نمی دانستند، این بود که انسان از استعدادی برخوردار است که اگر از آن درست استفاده کند، به نقطه ای از کمال دست می یابد که فرشتگان نمی توانند رسید.

(۲) با عنایت به آنچه در معنای «مباحث» بیان شد، معلوم می شود که چرا خدا به «نمازگزار» مباحث می کند. مباحث خدا به نمازگزار، نشانه نقش بی بدیل نماز در سازندگی انسان و صعود او به قله کمالات انسانی است.

برگرفته از: حکمت نامه حضرت عبدالعظیم (ع)، ص ۱۲۰ - ۱۲۲

(۱) الکافی، ج ۸، ص ۳۹۲، ح ۵۸۸. نیز، ر.ک: حکمت نامه جوان: ص ۹۰ (افتخار خداوند به عبادت جوان)

(۲) الدعوات، رواندی، ص ۲۰

(۳) وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۲۷۸، ح ۱۵

(۴) وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۹۶، ح ۷

(۵) سوره بقره، آیه ۳۰